

Садаўнічы Э.В.,
канд. філал. навук,
дацэнт

ПРАБЛЕМА НАЦЫЯНАЛЬНАГА АДРАДЖЭННЯ Ў БЕЛАРУСКІМ ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВЕ

Адной з галоўных мэт таго, што мы называем «нацыянальным адраджэннем», ад якога залежыць духоўнае і культурнае адраджэнне беларускага народа як нацыі, з'яўляецца абуджэнне, выхаванне, развіццё ў кожным беларусе нацыянальнай самасвядомасці. Супярэчнікі беларускага нацыянальнага адраджэння, што змагаюцца супраць мовы і наогул усялякай «беларускасці» ў беларускай дзяржаве, чамусьці бачаць ў гэтым адраджэнні нейкае варожае супрацьпастаўленне беларускага народа іншым народам, у прыватнасці -- рускаму. Яны не звяжваюць на тое, што ў самой Расіі ў апошнія гады распачалася магутная патрыятычная кампанія за духоўнае аднаўленне рускага народа. Там гэта нармальна, на Беларусі ж -- нацыяналізм. Гэтыя «ахоўнікі» рускае культуры, адмаўляючы беларускую, тым самым выяўляюць сваё агульнае бескультур'е, невуцтва і цемрашальства, нягледзячы на ўсе свае ступені і званні, бо сапраўды культурны і інтэлігентны чалавек з павагай ставіцца да культуры любога народа, якая б яна ні была, і не дазволіць сабе яе абражаць.

Да гонару большасці дзячаў беларускай культуры, мастацтва, навукі такія якасці ім не ўласцівыя. Беларускае літаратуразнаўства, вышчацоўваючы цовы падыход да вывучэння гісторыі беларускай літаратуры, якраз і бачыць яе разгляд не ў адасобленасці ад культуры іншых народаў, а ў «далучанасці», па словах акадэміка М.Лазарука, да сусветнага літаратурнага працэсу. Прафесар А.Рагуля, загадчык кафедры тэорыі і гісторыі культуры Белдзяржуніверсітэта, лічыць, што беларускую культуру, у тым ліку і мастацкую, трэба вывучаць у кантэксце, на фоне сусветнай.

Такі падыход уяўляецца вельмі плённым для даследавання гісторыі беларускай літаратуры, для разумення асаблівасцей нашага нацыянальнага культурнага, духоўнага развіцця праз выявы агульначалавечых мастацкіх заканамернасцей і тэндэнцый на беларускай глебе. Многія з'явы беларускага мастацтва ў кантэксце сусветнага літаратурнага працэсу паўстаюць у новым, больш аб'ектыўным і рэальным асветленні.

Возьмем, напрыклад, сярэднявечны перыяд. У ім вылучаюцца галоўныя напрамкі ў развіцці літаратуры, якія вызначаюць яе асноўныя этапы ў гэтым працэсе. Царкоўная літаратура сваімі вытокамі звязана яшчэ з антычным светам, але на мэце мела не столькі адлюстраванне рэчаіснасці, колькі прапаганду і сцвярдзенне рэлігійна-маральных поглядаў. Царкоўная літаратура адным культурным асяродкам. Свецкая літаратура павінна была пачынаць з самага пачатку. Першапачатковы этап яе развіцця -- вусная

народная творчасць. З развіццём феадалізму ўзнікла рыцарская, а за ёй -- і гарадская літаратура. Адным для ўсходніх славян выдатным помнікам гарадскага народнага эпасу з'яўляецца «Слова аб палку Ігаравым», які можна параўнаць са знакамітай «Песняй пра Раланда» і іншымі падобнымі творамі заходнеўрапейскай літаратуры. Калі не ўлічваць казак, песень, паданчых і перакладных рыцарскіх раманаў, то відавочна, што асноўным ў беларускай літаратуры на працягу многіх стагоддзяў заставаліся царкоўная літаратура і летапісы.

З антычных часоў вядома, што мастацкая проза ўзраста на гісторыі, філасофіі, красамоўстве. Нашы летапісы -- гэта гістарычныя творы. Творчасць, скажам, Ефрасіні Полацкай і Кірылы Тураўскага -- і царкоўная літаратура, і філасофія, і часткова -- красамоўства. Нават такія выдатныя прадстаўнікі Адраджэння на Беларусі, як Франшыск Скарына ці Васіль Цяпінскі, працавалі ў рэчышчы царкоўнай літаратуры, якая па сутнасці была варожай гуманістычным ідэалам Адраджэння. На Беларусі зусім не развівалася рыцарская і гарадская літаратура, мастацкія варункі якой склаці трывалы падмурак магутнай літаратуры еўрапейскага Адраджэння. Царкоўная літаратура, як і лацінская свецкая назія Гусоўскага і іншых беларускіх паэтаў, не магла стаць і не стала грунтам уласна мастацкай нацыянальнай літаратуры, бо яна хутэй была гісторыяй рэлігійна-філасофскай думкі. І сталася так, што ў Вялікім княстве Літоўскім пры самай перадавой ў Еўропе па тым часе налітычнай культуры, пры глыбокай і багатай філасофскай думцы існавала даволі слабая мастацкая культура. Чаму? А.Рагуля слухаючы паставіў пытанне: а ці няма сувязі паміж узроўнем мастацкай літаратуры і глыбінёй нацыянальнай самасвядомасці грамадства? На гэтым і многія іншыя пытанні, якія ўзнікаюць пры разглядзе гісторыі беларускай літаратуры ў кантэксце сусветнага літаратурнага працэсу, і павінна даць адказ літаратуразнаўства, каб унесці свой шлён у духоўнае і нацыянальнае адраджэнне беларускага народа.

Ільіна Н.Р.,
ст. выкладчык

ДУХОЎНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ ПАЭТЫЧНАГА ВОБРАЗА

Культура і літаратура беларускага народа -- гэта наша слава і гордаць. У іх цудоўна адлюстраваліся нацыянальныя рысы беларускага народа, яго лепшыя падзеі і мары, яго высакародныя імкненні і мудрасць жыцця. Беларускае мастацкае літаратура на працягу ўсяго шляху свайго развіцця была непаруйна звязана з рускай літаратурай. Перш за ўсё іх аб'ядноўвае духоўны патэнцыял паэтычнага вобраза. Асаблі-